

Колокації як засіб формування лексичної компетентності студентів-філологів

Рябуха Т. В., Гостіщева Н. О.

*Мелітопольський державний педагогічний університет
імені Богдана Хмельницького, Україна*

Ключові слова: колокації, колокативна компетентність, лексична компетентність, лексичні вправи.

Доведено, що неможливо говорити, читати і писати іноземною мовою, не знаючи необхідної кількості слів [9, 79]. На думку британського вчителя-методиста Дж. Хармера, граматична структура – це скелет мови, а словник її плоть. Уміння маніпулювати граматичною структурою не має значення, якщо не використовуються слова [4, 153].

Загальноєвропейські рекомендації з мовної освіти (Common European Framework of Reference for Languages – CEFR) зазначають, що лексична компетенція є невід'ємною частиною лінгвістичної компетенції та передбачає знання лексичних одиниць і вміння їх використати в залежності від мовленнєвого завдання. До лексичних одиниць, згідно з документом, відносяться не тільки окремі слова, а й стійкі вирази, ідіоми, фразові дієслова, колокації тощо [1].

На CEFR орієнтуються такі загально-визнані міжнародні іспити як FCE, CAE, CPE та ін. В розділі Use of English оцінюється словниковий запас екзаменованих

(vocabulary), зокрема їх «колокаційна компетентність» (collocational competence).

Термін «колокаційна компетентність» (collocational competence) був введений Дж. Хіллом в 1999 році і з того часу використовується в зарубіжній методиці викладання іноземних мов. Це – здатність правильно утворювати лексичні єдності (chunks of language) відповідно до правил лексичної сполучуваності, що сприяє породженню швидкого, правильного та стилістично доречного мовлення. Як стверджує Дж. Хілл, 70% того, що ми говоримо, чуємо, читаємо або пишемо, складається з колокацій [5].

У цій статті ми ставимо перед собою мету показати, що навчання англійської лексики має бути спрямовано на засвоєння колокацій, а не тільки на вивчення студентами денотації і конотації окремих слів.

Вважаємо за необхідне виділити ряд важливих моментів, на які викладачі англійської мови мають звертати особливу увагу:

- чому необхідно розвивати колокаційну компетенцію студентів;

- як використовувати на практиці теоретичні знання про колокації для розвитку лексичної компетенції у студентів;
- які вправи необхідно робити для кращого засвоєння колокацій.

Спочатку спробуємо виділити деякі причини, які лежать в основі високого відсотка колокаційних помилок. Виявляється, що студенти, які вивчають англійську як іноземну, не акцентують на них уваги, просто не помічають їх [1]. Крім того, труднощі виникають, по-перше, через існування величезної кількості колокацій, а по-друге, через те, що часто неможливо пояснити, чому саме ці слова мають поєднуватися одне з одним. З цього випливає, що необхідно багато вчити напам'ять, а вивчити все неможливо. Саме з цієї причини деякі лінгвісти вважають, що колокації вчити неможливо і не потрібно [8].

Таке зневажливе ставлення до цього важливого пласту лексики призводить до використання студентами стратегії лексичного спрощення (lexical simplification): синонімії, перифраза, інтерференції, буквализму, граматикалізації тощо.

Причину застосування такої стратегії також пов'язують з дихотомією граматики і лексики. Граматика не тільки дає можливість правильно використовувати різні категорії слів, але і є своєрідним інструментом для конструювання відсутніх елементів нашого лексикону. Вдаючись до лексичного спрощення, студенти використовують багатослівні фрази з примітивною лексикою, тоді як колокації дозволяють просто і точно передати потрібну думку. Наприклад, англійське словосполучення «twist of fate» (іронія долі) передається таким чином: «an important turning moment in a person's life when everything changes».

Використання колокацій замість кальок є ознакою вільного володіння мовою та позбавляє неносіїв мови так званого «лексичного акценту». Наприклад, вже на рівні Elementary студенти знають, що дієслово «to make» вживається зі словами «a mistake», «the bed», «(the) dinner», «an effort», «friends», а дієслово «to do» надає перевагу словам «the shopping», «the dishes», «our best», «someone a favor». Мова

складається з тисяч подібних кліше, і саме їх вживання дозволяє зробити мовлення швидким та природним.

Існують різні техніки формування лексичної компетентності студентів [6]:

- Читати якомога більше, переходячи від адаптованих до автентичних текстів художньої літератури, газет і журналів.
- Читаючи, виділяти кольоровими маркерами нові колокації для зорового запам'ятовування.
- Складати діаграми, схеми, які зв'язують ключове слово з можливими супутниками.
- Виписувати приклади в спеціальний зошит.
- Організувати колокації за темами: подорож, спорт, природа, хобі та ін.
- Як варіант, організувати свій зошит-словничок за колокаційними зразками: Verb + Noun, Noun + Verb, Adverb + Adjective, Verb + Adverb, Adjective + Noun, Idioms, Phrasal Verbs, Functional Expressions.
- Окремо можна завести сторінки з так званими «hot verbs» (get, take, come, make, do).

Безумовно, будь-який викладач використовує в своїй роботі передовий досвід відомих лінгвістів, методистів, колег. Нами також накопичен певний досвід роботи з колокаціями, тому нижче ми наводимо деякі прийоми, які нам здаються найбільш ефективними [3].

1. Пошук та запис колокацій для подальшого їх вивчення на базі зв'язного тексту. При цьому студенти вчать записувати колокації як у вихідній формі, так і в реченнях (як ілюстрацію їх використання). Наприклад: «a bull in a china shop» → He was so awkward that people called him *a bull in a china shop*.
2. Переклад англійських словосполучень українською мовою. Наприклад: «jacket potato» → «картопля в мундирі», «to pay a visit» → «наносити візит», «a long haul» → «довгий життєвий шлях» та ін.
3. Добірка прикладів неправильно поєднаних слів для подальшого корек-

тування на занятті. Наприклад: «take a photo», а не «make/do a photo», «high temperature», а не «tall/big temperature».

4. Регулярне виконання таких вправ як:
- Filling the blanks in the sentences with the most suitable verb that best collocates with the noun: The boy _____ the pledge not to lie to anybody shortly after that incident.
 - Multiple-choice exercises: The teacher _____ a good mark to the student. a) put b) gave c) presented d) awarded
 - Crossing the odd word in the collocation: gossip → blow about/keep/set about/sell/retail
 - Matching the words in column A that collocate with the ones in column B:

A	B
1. soothe	a) hypocrisy
2. dodge out of	b) tension
3. highly	c) obstacle
4. treacherous	d) unlikely
5. insuperable	e) responsibility

Вважаємо, що універсальним способом навчання колокацій є читання [2]. Прекрасним прикладом є книга *A Good Turn of Phrase* [7], яка підходить як для аудиторної, так і для самостійної роботи над лексикою. Книга складається з 16 уроків, в кожному з яких відпрацьовуються фразові дієслова і прийменникові сполучення слів. Великою перевагою книги є те, що колокації вводяться в зв'язному тексті і відпрацьовуються в 16 вправах, які дозволяють закріпити матеріал до автоматизму.

Спираючись на вище викладене, пропонуємо наступні загальні рекомендації щодо роботи з колокаціями. Студентам слід:

- виділяти колокації в англійському тексті поряд з новими словами і виписувати їх до словника;
- користуватися спеціальними словниками колокацій замість словників, призначених для загальних цілей, наприклад: *Online Oxford Collocation Dictionary of English*;
- усвідомлювати, що дослівні відповідності лексичних поєднань в українській і англійській мовах зустрічаються вкрай рідко;

- розуміти, що «творчість» в створенні словосполучень може привести до утворення безглуздих або неприйнятних в англійській мові фраз;
- складати свої власні списки всіх словосполучень, які зустрічаються в навчальному матеріалі;
- намагатися розширити колокаційний словниковий запас, чому сприяє, перш за все, читання та аудіювання.

Найголовніше, що повинні усвідомлювати наші студенти: збільшувати словниковий запас – це не тільки вчити нові слова, а вчити знайомі слова в нових комбінаціях.

Література:

- Загальноєвропейські Рекомендації з мовної освіти: вивчення, викладання, оцінювання / Науковий редактор українського видання доктор пед. наук, проф. С. Ю. Ніколаєва. – Київ: Ленвіт, 2003. – 273 с.
- Рябуха Т. В., Гостіщева Н. О., Харченко Т. І. Використання лексичного підходу на заняттях з домашнього читання у мовному ВНЗ // *Мова. Свідомість. Концепт: зб. наук. праць. Мелітополь: МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2018. – Вип. 8. – С. 154-156.*
- Рябуха Т. В., Гостіщева Н. О. Подолання лексичного бар'єру як запорука успішності міжкультурної комунікації // *Мова. Свідомість. Концепт: зб. наук. праць. Мелітополь: МДПУ імені Богдана Хмельницького, 2019. – Вип. 9. – С. 166-170.*
- Harmer J. *The practice of English language teaching (3rd Edition)*. – London: Longman, 2001. – 384 p.
- Hill J. *Collocational competence // English Teaching Professional. –1999. –№ 11. – P. 3-6.*
- Kulikova L., Tarasenko M. *Mastering Lexical Material at Foreign Language Lessons // Science, Research, Development (Pedagogy): Monografia Pokonferencyjna (Berlin, 30-31.01.2019)*. – Warszawa: Diamond trading tour, 2019. – P. 17-19.
- Milton J., Blake B., Evans V. *A good Turn of Phrase*. – Express Publishing, 2000. – 104 p.
- Oskuee M., Pustchi S., Salehpour S. *The effect of Pre-teaching Vocabulary and Collocations on the Writing Development of Advanced Students // Journal of Academic and Applied Studies. – 2012. – Vol. 2(5). – P. 86-103.*
- Rubin J., Thompson I. *How to be a more successful language learner (2nd ed.)*. – Boston, MA: Heinle&Heinle, 2004. – 128 p.